

21. Ченцов В.В. Политические судьбы. Политические репрессии против немецкого населения Украины в 1920-е – 1930-е гг. – М.: Готика, 1998. – 208 с.; Нікольський В.М. Репресивна діяльність органів державної безпеки СРСР в Україні (кінець 1920-х – 1950-ті рр.) Історико-статистичне дослідження. Автореферат дисертації... док. іст. наук – Донецьк. 2003.
22. Рубльов О.С. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914-1939) – К.: Інститут історії НАН України, 2004.
23. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917 – 1953 рр.: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. У 2 кн. – К.: Либідь-Військо України, 1994. – Кн.1. – 428 с. – Кн.2. – 688 с. Ярош Б.О. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях: 30 – 50-ті роки ХХ століття – Луцьк: Надтир'я, 1995. – 176 с.
24. Табачник Д.В. Феномен тоталітарно-репресивного суспільства в Україні (кінець 20-х – 50-ті роки). Історичний та етнополітичний аспекти // Автореф. дис. д-ра іст. наук – К., 1995.

Терлецкая И.В. ВЛАСТЬ И ОБЩЕСТВО ЭПОХИ СТАЛИНИЗМА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СОЦИАЛЬНОГО ПОРТРЕТА ВЛАСТЫМУЩИХ И РЕПРЕССИРОВАННЫХ

В статье подаются социально-психологические характеристики и сравнительный анализ представителей власти в Украине эпохи сталинизма и репрессированных граждан. Обращается внимание на такие факторы, как социальное происхождение, национальность, образование, психология, ментальность. Автор делает выводы о том, что сталинизм был диктатурой маргиналов (социальных и национальных), направленной против рабочих, крестьян и особенно интеллигенции, а способ управления обществом – террор, имел не только антиукраинскую, антинациональную, но и антиинтеллектуальную направленность.

Ключевые слова: тоталитаризм, сталинизм, властимущие, репрессированные, террор, тоталитарное общество, ментальность.

Terletska I.V. POWER FND SOCIETY OF STALINISM EPOCH WITH PRIZM OF SOCIAL PICTURE OF OFFICIALS AND PEOPLE WICH WERE REPRESSED

The social – psychological characteristics and comparative analysis of the members of power in Ukraine during Stalinism epoch and the citizens which was repressed this article is devoted to. The social origin, nationality, education, psychology, consciousness are analyzed. Stalinism was the dictatorship of the ethnic marginal against workers, collective farmers and intelligentsia.

Key words: totalitarism, Stalinism, officials, people witch were repressed, totalitarian society, mentality.

УДК 94(477)»19»:329.78-053.81

Д.О. Мельников

МОЛОДЬ УКРАЇНИ У МІСЦЕВИХ ОРГАНАХ ВЛАДИ (80 – 90-ТІ РР. ХХ СТ.)

В статті досліджується процес залучення молоді України до роботи в органах місцевої влади у 80 – 90 роках хх століття. Автор стверджує, що у 80-х роках участь молоді в роботі місцевих органів влади мала здебільшого декларативний характер. З набуттям Україною статусу незалежної держави, вибором нею демократичного шляху розвитку, процес залучення молоді її робота у місцевих органах влади набула нового змісту. З'явилися в цьому процесі і проблеми.

Ключові слова: молодь, державна молодіжна політика, управління, місцеві органи влади, депутати, комісії у правах молоді.

Залучення громадян до управління державними та суспільними справами є необхідною умовою розвитку демократичної держави, однією з основних конституційних вимог у нашій країні. Наочним прикладом участі громадян в управлінні державними справами є їхня робота в місцевих органах державної влади. У цьому процесі велика надія покладається на молодь. Саме їй відводиться особлива роль у сфері пошуку та встановлення нових, продиктованих вимогами часу, форм та методів та державотворення щодо організації ефективної роботи органів місцевої влади. Враховуючи вік молодих людей, їхнє прагнення до новацій, бажання якомога швидше побачити результати своєї праці, Верховна Влада України ще на початку 90-х років затвердила

.....
державну молодіжну політику, в якій чітко визначала пріоритети в розвитку молодого покоління, складовою частиною яких стало залучення юнаків та дівчат у сферу управління державними та суспільними справами.

У зв'язку з цим виникає необхідність дослідити процес залучення молоді до роботи у місцевих органах державної влади у період трансформаційних процесів, які відбувались в Україні 80 – 90 роках, показати особливості роботи молоді в радянських місцевих органах влади, перші кроки в цих органах влади незалежної української держави.

Сучасна історіографія проблем молоді досить різнопланова. Дослідників більшою мірою цікавлять проблеми державної молодіжної політики, молодіжного руху тощо. Участь молоді в роботі місцевих органів влади на даний час ще не стала предметом дослідження науковців. Винятком можуть бути деякі фрагментарні положення, які стосуються цієї проблеми, наведені в окремих публікаціях [1]. Враховуючи те, що проблема участі молоді України у роботі місцевих органів влади 80 – 90 років не досліджена, автор ставить перед собою завдання спробувати ліквідувати цю прогалину у новітній історії України.

Участь молоді у місцевих органах державної влади проявлялась у роботі місцевих рад народних депутатів. Кандидатів у депутати від молоді в 80-х роках, як правило, висували комсомольські організації. Залежно від рівня рад молоді надавалась квота на відповідну кількість місць у цих органах влади. Серед них обов'язково повинні були бути представники різних груп молоді: робітники, колгоспники та інтелігенція. Такий попередній поділ молодих кандидатів у депутати пропонувався «зверху», вимогами закону про представництво в радах різних соціальних груп.

При місцевих радах функціонували комісії у справах молоді. Вони займалися широким спектром молодіжних проблем через вивчення стану справ у молодіжному середовищі, узагальнювали досвід роботи деяких трудових та навчальних колективів, пропонували свої рекомендації обласним, міським, районним та сільським радам народних депутатів із вдосконалення роботи з молоддю на місцях.

Водночас, популярність таких комісій серед молоді була незначною. Це було пов'язано з тим, що про їхню роботу знали, як правило, тільки ті, хто працював у комсомольських органах або був депутатом. У зв'язку з недостатньою інформацією про роботу молодіжних комісій у засобах масової інформації значна частина молоді про їхнє існування не знала. Крім того, діяльність комісій у справах молоді в радах була під постійним контролем партійних та комсомольських органів. Вони контролювали діяльність молодих депутатів, що у свою чергу гальмувало творчу активність молоді, ставило її в залежність від них. Представники комсомольських органів у радах постійно звітували про свою роботу в органах державної влади, що не відповідало загальним принципам, на яких будувались відносини між державними органами та політичними партіями, громадськими організаціями у демократичному суспільстві. Змінити ситуацію, примусити партійні та комсомольські органи не втручатися в справи рад, їх комісій на той час було неможливо: досить значний був вплив цих організацій на державні органи та громадські інститути.

Про формальну роботу комісій у справах молоді «говорять» такі факти. Наприклад, тільки за період 1985 – 1986 років на сесіях обласних рад було подана тільки два запити з молодіжних проблем [2].

З року в рік зростав кількісний склад молоді, вибраної до місцевих рад депутатів. Так якщо в 1980 році із 524217 депутатів місцевих рад 167831 була молодь до 30 років, то в 1985 році із 526278 її вже було 175065 [3, с. 22, 48].

Тенденція до зростання кількості молоді, вибраної до місцевих Рад народних депутатів зумовлювалось не стільки бажанням партійних та державних органів підвищити її роль в управлінні державними справами, стільки створити видимість демократії у радянській виборчій системі. Доказом цього було те, що частина молодих людей не проявляла бажання балотуватись в депутати і тільки після наполегливого прохання партійних та комсомольських органів вони погоджувались на це. Частина з них проявляла пасивність у своїй депутатській діяльності, через деякий час була відкликана з рад.

Нехтуванням демократичних норм виборчих кампаній було й те, що за їх ходом відбувався постійний контроль партійних і комсомольських органів. Про це свідчать чисельні документи архівів України [4, арк. 58, арк. 26 – 27, арк. 41, арк. 28–31]. Це не давало можливості трудовим колективам, громадським організаціям, соціальним групам, окремим громадянам проявляти вільне волевиявлення у виборі кандидатів у депутати, запропонувати

.....
програму своєї майбутньої роботи, обрати в органи державної влади найбільш достойних. На жаль, існуюча в країні виборча система виключала альтернативність у заходах подібного роду, свободу вибору громадянами народних депутатів. Проголошена Комуністичною партією система народовладдя в країні швидше була бажанням, аніж реальністю.

Участь молоді в управлінні державними справами здійснювалася через її роботу у виконавчих комітетах місцевих рад всіх рівнів. Працюючи в цих органах, молодь набувала практичних навичок роботи з людьми, вчилася управляти. Успіх у цій роботі залежав від того, які «наставники» та «вчителі» були в неї. Там, де по-справжньому турбувалися про долі людей, поліпшення їх праці і соціальних умов життя, де переважало прагнення боротися з недоліками, де підтримувались дисципліна і порядок у роботі, де керівники були принциповими й безкомпромісними, де панував діловий, водночас гуманний стиль керівництва, там молоді люди проходили хорошу школу управлінської праці, набували навичок для майбутньої своєї роботи.

Але такий порядок був не скрізь. Як правило, у виконавчих комітетах місцевих рад панував, як і в інших органах державної влади, командно-адміністративний стиль роботи. Бюрократія, кар'єризм, підлабунство були складовими у стилі роботи цих органів державної влади. Молодь з небажанням приймала правила цієї гри, «навчалась» тому, що шкодило їй не тільки як майбутнім спеціалістам сфери управління, але як і людям взагалі. Ось чому нові напрямки в політиці партій, які розпочалися у країні в другій половині 80-х років, категорично виключали командно-адміністративний стиль керівництва в партійних та державних органах, ставилось завдання усунути все те, що заважало суспільству нормативно розвиватись, поліпшувати умови праці та побуту людей. На жаль, цього не трапилось. Молодь, як і раніше, була позбавлена прав бути вільно обраною до рад і вільно в них працювати.

У 90-х роках, в період незалежної Української держави, представництво молоді в складі місцевих Рад народних депутатів постійно зменшувалось. Якщо в місцевих радах усіх скликань до 1985 року молодь до 30 років складала не менше двадцяти відсотків депутатів, то в 1997 році депутати місцевих Рад до 30 років склали менше 4 відсотків [5, с. 84].

Зменшення кількості молоді у місцевих радах зумовлювалося низкою причин. Насамперед потрібно вказати, що в 90-х роках молодь не змогла створити свою впливову політичну силу, яка б змогла проявити себе в суспільно-політичному житті країни, впливати на соціально-економічні та політичні процеси, які відбувалися в державі. Молодіжні організації, які функціонували в цей період в країні, не змогли конкурувати в жорсткій політичній боротьбі за депутатські мандати з більш впливовими політичними партіями. Варто проаналізувати і таку причину, як відсутність у більшості молодих людей бажання займатися політикою, бути обраним до представницьких органів державної влади. Економічна криза диктувала молоді свої вимоги. Молоді люди, вступаючи в самостійне життя передусім думали про те, як вирішити свої власні справи, займалися пошуком роботи, здобували освіту у вищих та середніх спеціальних закладах. До причин, які стримували молодь займатися політичною діяльністю, можна віднести й те, що серед цієї категорії населення були відсутні традиції в розвитку молодіжного руху і, як наслідок цього, значна частина молоді проявляла апатію до політичної діяльності.

Зменшення числа депутатів молодого віку не могло не вплинути на реально діючих народних обранців. З огляду на необхідність використання творчого потенціалу молоді в проведенні соціально-економічних реформ, розвитку місцевого самоврядування, об'єднання зусиль молодих депутатів місцевих рад України в реалізації молодіжних проектів у травні 1999 року в Києві на Всеукраїнському конгресі молодих депутатів була створена Українська Спілка молодих депутатів. Вона поставила за мету розробити та реалізувати проекти, які передбачали підвищення професійного рівня молодих депутатів, проведення конференцій, тематичних семінарів, налагодження зв'язків та плідної співпраці з молодіжними організаціями тощо. У 1999 році Спілка молодих депутатів почала реалізовувати проекти «Просвіта», «Відкрите суспільство», «Академія молодого депутата», «Молодь – Україна – Світ» тощо.

Отже, аналіз матеріалів щодо участі молоді в місцевих органах державної влади у 80 – 90-х рр. ХХ ст. дає нам підставу стверджувати, що її роль у цій сфері суспільного життя з року в рік зменшувалась. У 80-х роках діяльність молоді в місцевих органах державної влади мала ілюзійний характер, зводилась до виконання вказівок партійних та комсомольських органів і, як наслідок цього, молодь була пасивною, не проявляла активності щодо захисту прав та свобод молодих людей, надання їм допомоги в соціальному становленні.

З набуттям Україною незалежності, зміною суспільно-політичних орієнтацій країни, переходом на демократичний шлях розвитку перед молоддю відкривалися нові шляхи щодо підвищення її ролі в діяльності місцевих органів державної влади. Цьому значною мірою сприяла Верховна Рада України, яка на початку 90-х років розробила й затвердила Державну молодіжну політику, в якій підтверджувалось залучення молодих людей до управління державними та суспільними справами. На жаль, наміри, проголошені в цьому документі, не були реалізовані. Більшою мірою з об'єктивних, а то й суб'єктивних причин, через незначну суспільно-політичну активність молоді, її участь в місцевих органах державної влади з кожним роком мала тенденцію до зменшення. У зв'язку з цим перед дослідниками цієї проблеми ставляться завдання більш ґрунтовного її дослідження для того, щоб, враховуючи суспільно-політичну ситуацію, яка склалася в країні, шукати шляхи залучення в органи державної влади молодих, незаангажованих людей, здатних вивести країну з кризового стану.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Анишук В.В. Рост социальной активности молодежи. – К., 1988; Ищенко Н.П. Социальное становление советской молодежи. – К., 1989; Головатий М.І. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. – К., 1993; Соколов В.М., Рябика В.Л. Молодежь Украины: вчера, сегодня, завтра. – Одесса, 1998.
2. Звіт про роботу Центрального Комітету ЛКСМ України та завдання в зв'язку з перебудовою діяльності комсомольських організацій республіки у світлі рішень XXVII з'їзду КПРС, січневого (1987р.) Пленуму ЦК КПРС// Комсомольское знамя. – 1987. – 6 березня.
3. ЛКСМ України в цифрах і фактах. – К., 1987; Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі ЦДАГО України). – Ф.1. – Оп.31. – Спр.1876.
4. ЦДАГО України – Ф.1. – Оп.243. – Спр.3; Державний архів Донецької області. – Ф.424. – Оп.11. – Спр.20; Державний архів Київської області. – Ф.1. – Оп.22. – Спр.172; Державний архів Львівської області. – Ф.3. – Оп.31. – Спр.1876.
5. Про становище молоді в Україні (за підсумками 1997 року). Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України. – К., 1998.

Мельников Д.А. МОЛОДЕЖЬ УКРАИНЫ В МЕСТНЫХ ОРГАНАХ ВЛАСТИ (80 – 90ГГ. XX В.)

В статье исследуется процесс привлечения молодежи Украины к работе в местных органах государственной власти в 80 – 90 годах XX века. Автор утверждает, что в 80-х годах участие молодежи в работе местных органов власти имело декларативный характер. С приобретением Украиной статуса независимого государства, выбором демократического пути развития, работа молодежи в местных органах власти приобрела новое содержание. В этом процессе появились и проблемы.

Ключевые слова: молодежь, государственная молодежная политика, управление, местные органы власти, депутаты, комиссии по делам молодежи.

Melnikov D.O. THE UKRAINIAN YOUTH IN THE REGIONAL AUTHORITIES (80-90-TH OF XX CENTURY)

The process of Ukrainian youth attraction to work in the regional authorities in 80-90- th of XX century is investigated in the article. An author asserts that in 80th the participating of young people in work of regional authorities had carried declarative character mostly. With acquisition of status of the independent state by Ukraine, and its choice of democratic way of development, the process youth attraction, its work in regional authorities obtained new matter. The problems also appeared in this process.

Keywords: youth, public youth policy, management, regional authorities, deputies, commissions in rights for youth.

**ПІДГОТОВКА ОФІЦЕРІВ МЕДИЧНОЇ СЛУЖБИ ЗАПАСУ ДЛЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ
УКРАЇНИ (1991 – 2006 РР.)**

В статті розглядається процес змін та удосконалення підготовки офіцерів запасу для Збройних Сил держави. Висловлюються пропозиції щодо поліпшення управління підготовкою військово-медичних кадрів запасу, як складової системи військово-медичної освіти.

Ключові слова: підготовка, студент, офіцер медичної служби запасу, навчальний заклад, кафедра екстремальної та військової медицини.

З розбудовою незалежної України та створенням власних Збройних Сил система підготовки офіцерів медичної служби запасу для Української армії зазнала істотних змін. Підготовка таких фахівців повинна відповідати сучасним вимогам щодо їх використання в умовах воєнних конфліктів різної інтенсивності та різноманітних екстремальних ситуаціях. Від медичної служби вимагається високий рівень професійної підготовки усіх категорій військово-медичного персоналу. Офіцер медичної служби повинен добре розуміти принципи ведення бойових дій, глибоко знати особливості виникнення, перебігу та лікування бойової патології, знати та вміло реалізовувати головні завдання щодо організації та проведення лікувально-евакуаційних, санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів.

Метою статті є висвітлення підготовки військово-медичних кадрів запасу для Збройних Сил України, удосконалення організації навчального процесу, реформування системи підготовки офіцерів медичної служби запасу, а також розгляд можливих змін щодо удосконалення військово-медичної освіти держави.

25 березня 1992 року був прийнятий Закон України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу» [1], який визначив, що навчання за програмами підготовки офіцерів запасу на військових кафедрах цивільних вузів проводиться на добровільних засадах, а роки навчання зараховуються як строкова військова служба. Зазначимо, що до прийняття Закону навчання за програмами підготовки офіцерів запасу було складовою системи підготовки медичних фахівців з вищою освітою колишнього Радянського Союзу.

Прийняття Закону призвело до того, що на військові кафедри вищих медичних навчальних закладів серед чоловіків пішли навчатися багато тих, хто не хотів потрапити до війська, зменшилось і число студентів-жінок, їх відсоток у різних навчальних закладах складав від 10 до 50 % від загальної кількості тих, хто навчається. З 1993 року у медичних вищих навчальних закладах України в робочих навчальних планах підготовки студентів медичних, стоматологічних і фармацевтичних факультетів військово-медична підготовка була віднесена до вибіркової дисципліни і була виключена з розкладу занять навчальних закладів. Заняття на військовій кафедрі проводились щосуботи та у вечірні години, щоб не зірвати проведення планових занять. Якість присутності на заняттях була не великою, адже більшість студентів працювали як молодший і середній медичний персонал у клініках та лікарнях, чергували у закладах швидкої медичної допомоги. Тому і рівень підготовки таких офіцерів медичної служби запасу був не високим.

19 серпня 1992 року була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України «Про реформу системи військової освіти», в якій передбачалося у 1993 році розформувати військові кафедри у Тернопільському, Чернівецькому, Донецькому та Луганському медичних інститутах. Підкреслимо, що у проекті цієї Постанови планувалося скоротити військові кафедри у восьми медичних вузах, а саме: Дніпропетровському, Донецькому, Запорізькому, Кримському (м. Сімферополь), Луганському, Тернопільському та Чернівецькому медичних інститутах і Полтавському медичному стоматологічному інституті. Однак чотири військових кафедри з цього списку продовжили своє функціонування [2]. На наш погляд, збереження чотирьох додаткових військових кафедр у медичних ВНЗ відбулося тому, що Міністром оборони України 25 липня 1992 року був виданий наказ №133 [3], в якому передбачалося скоротити лише чотири кафедри, і представники Міністерства оборони України переконали уряд щодо доцільності скорочення лише чотирьох військових кафедр, які здійснювали підготовку офіцерів медичної служби запасу. Однак серед підписів погоджень проекту Постанови був відсутній підпис Міністра охорони здоров'я Ю.П.Спіженка, хоча саме йому підпорядковувались медичні виші, у складі яких скорочувались військові кафедри.